

96. Çok dilli görsel-işitsel ürünlerin çevirisinde çevirmen yaklaşım ve yöntemleri üzerine bir inceleme¹

Ayşen Zeynep ORAL²

APA: Oral, A. Z. (2024). Çok dilli görsel-işitsel ürünlerin çevirisinde çevirmen yaklaşım ve yöntemleri üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 1564-1583. DOI: 10.29000/rumelide.1439979.

Öz

Küreselleşme, teknolojinin gelişmesi, göçler ve sömürgecilik sonrası akım çok dilliliği kaçınılmaz kılmaktadır. Toplumların yaşamlarının kaçınılmaz bir parçası haline gelen çok dillilik günümüzde dizi, film, belgesel vb. türlerde yaygın şekilde kullanılmaktadır. Çok dillilik çok kültürlü yapıları da beraberinde getirmektedir. Görsel-işitsel ürünlere çok dilli ürünlerin çevirisi farklı dil ve kültürleri, değerleri, yaşam şekillerini birbirlerine yaklaştırması ve öğretmesi açısından merkezi konumdadır. Bu ürünler, görsel-işitsel çeviri bağlamında çevirmen yaklaşımları, tercihleri, çeviride yaratıcılık konularında farklı ve yeni açılımlar ortaya koyan dinamik bir edimin sonuçlarıdır. Bu düşünceden hareketle, çalışmada Netflix’de yayımlanan ve çok dilli bir Amerikan komedisi olan *Emily In Paris* adlı dizinin İngilizce, Fransızca ve Türkçe dillerinde dublaj ve altyazı çevirileri incelenmiştir. Çalışmada kullanılan örnekler *Emily in Paris* dizisinin birinci sezonunun ilk iki bölümünden alınmıştır. Örneklerin seçiminde çok dilli kullanımın olduğu bağlamlar, çok dilli kullanımların çevirmen açısından bir çeviri sorunsalı oluşturduğu veya çevirmen seçimi gerektirdiği durumlar dikkate alınmıştır. Amaç, altyazı ve dublaj çeviri kılavuzlarında çevirmenlere ne gibi öneriler veya yöntemler sunulabileceğine dair bir yol haritası çizmektir. Ayrıca, sözü edilen türden görsel-işitsel ürünlerin çevirisinde ortaya çıkabilecek sorunları tartışmak ve bunlara getirilebilecek olan olası çözümlerin de neler olabileceğini açıklamaktadır. Seçilen örnekler birkaç grup altında derlenmiş, tek tek açıklanmış ve çeviri sürümlerinin aktarımı yapılmıştır. Örneklerden hareketle, çevirmen seçimleri ve yaklaşımları hakkında öngörülerde ve önerilerde bulunulmuştur. Tartışma ve sonuç bölümünde ise bir makale için kısıtlı bütüncüyle ele alınan incelemeden elde edilen veriler derlenmiş ve listelenerek sunulmuştur. Buna ek olarak bu tür örneklerin çevirmen eğitiminde ve profesyonel şirketlerin görsel-işitsel çeviri kılavuzlarında yer almasının önemi tartışılarak vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: çok dillilik, görsel-işitsel çeviri, altyazı çevirisi, dublaj çevirisi, dil değişiklikleri, çeviri yaklaşımları, çeviri eğitimi

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %7

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 17.12.2023-**Kabul Tarihi:** 20.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439979

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme

² Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransızca Mütercim Tercümanlık ABD / Assoc. Prof., Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of French Translation and Interpreting (Ankara, Türkiye), a.zeynep.alp@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-6378-5464, **ROR ID:** https://ror.org/04kvwg242, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossreff Funder ID:** 501100005378

A study of translator approaches and methods in the translation of multilingual audiovisual products³

Abstract

Globalization, technological development, migration and post-colonialism make multilingualism inevitable. Multilingualism, an inevitable part of the lives of societies, is now used in series, movies, documentaries, etc. Multilingualism brings along multicultural structures. The translation of multilingualism in audiovisual products is central in terms of bringing languages, cultures, values and ways of life closer and teaching them. These products are the results of a dynamic act that reveals different openings in terms of translator approaches, preferences and creativity in translation. This study analyzes the dubbing and subtitling of *Emily in Paris*, a multilingual American comedy series on Netflix, in English, French and Turkish. The examples are taken from the first two episodes of the first season of *Emily in Paris*. In the selection of the samples, the contexts of multilingual use and the situations where multilingualism poses a translation problem for the translator or requires translator choices were taken into consideration. The aim is to draw a roadmap for the preparation of subtitling-dubbing guides in terms of suggestions or examples of methods that can be given to translators. It also aims to discuss the issues that may arise in the translation of audiovisual products and possible solutions. The examples are organized into headings, explained and translated versions are presented. Suggestions are made about translator choices and approaches. In the conclusion, the data obtained is compiled, listed and presented. In addition, the importance of including such examples in translator training and in audiovisual translation guides of companies is discussed and emphasized.

Keywords: multilingualism, audio visual translation, subtitling, dubbing, language variation, translation approaches, translator training

1.Giriş

Dil değişen, gelişen ve yaşayan bir sistem olarak dünyadaki sosyal, ekonomik, politik olaylar ve yapılanmalardan doğrudan etkilenmektedir. Küreselleşme, savaşlar, ekonomik ve politik krizler günümüz dünya düzeninin biçimlenişinde rol oynayan etmenlerdir. Bu bağlamda göç olgusu doğal bir sonuçtur. Zorunlu veya isteye bağlı göçlerle beliren göçmen profili, çeşitli dil ve kültür politikalarının devreye konmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda çok dillilik ya da birden fazla dilin bir arada var olması, 21. yüzyıl toplumunda her yerde karşımıza çıkmakta, sınırları aşarak toplulukları ve bireyleri bir araya getirmektedir. Diáz-Cintas (2011, s.215) ve Vardar (2002, s.62) gibi akademisyenler çok dilliliği “bir bireyin ikiden çok dil bilmesi ya da bir toplumda ikiden çok dil konuşulması” olarak

³ **Statement (Tez/ Bildiri):** This study is based on a dissertation by the first author under the supervision of the second author within the PhD Program in Translation and Cultural Studies (Turkish) at Ankara Hacı Bayram Veli University Graduate School of Postgraduate Education.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 7

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 17.12.2023-**Acceptance Date:** 20.02.2024-**Publication Date:** 21.02.2024;

DOI: 10.29000/rumelide.1439979

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

tanımlanmaktadır. Bu çerçevede melez kimlik ve bu kimliğin inşası, “öteki” kavramı ve “ötekini” anlamak, iletişim kurmak gibi yaklaşımlar edebiyatın, sosyal bilimlerin, çeviribilimin araştırma alanına dahil olmaktadır. Bu oluşumu en iyi tanıtmaya aracı olan medyada, film, dizi, belgesel gibi çeşitli görsel-işitsel ürünlerin sayısı artmaktadır. Bu ürünleri alıcı kitleye sunmak amacıyla ulusal, uluslararası ve bölgesel kanallar ve yayımlanan program sayısı da buna paralel olarak artmıştır (Anderman & Diaz Cintas, 2009, s.1). Aslında çok dilli ve çok kültürlü bir yapının inşası hem Birleşmiş Milletler hem de Avrupa Birliğince hedeflenmiştir. Nitekim Avrupa Konseyi 2014 yılında Üye Devletlerin eğitim başta olmak üzere çok dillilik konusundaki işbirliklerini teşvik etmeyi ve geliştirmeyi Konsey Kararlarında belirtmiştir⁴. Konsey’in oluşturmaya çalıştığı çok dillilik ve çok kültürlülük bilinci, sadece diğer ülkelerin dil ve kültürlerini öğrenmekle sınırlı tutulmayıp aynı toplum içerisindeki farklı bölgesel kültür ve dil kullanımlarını da öğrenmeyi kapsamaktadır. Avrupa Birliği de çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa yaratmayı amaçladığı için, Konsey’in dil politikalarını benimsemektedir. 7-9 Şubat 2022 tarihleri arasında Fransa’nın başkanlığında Avrupa Konseyi’nin “yenilik, teknoloji ve çokdillilik” adı altında düzenlediği ve konusu “dijital çağda çokdillilik: sosyal uyum ve Avrupa vatandaşlığı” olan bir forumda Avrupalı ve uluslararası çevirmenleri, teknoloji, dijital ve yapay zeka alanında dil uzmanlarını bir araya getirmiş ve çok dillilik konusu bu bağlamda ileriye dönük hedeflerle ele alınarak kararlara bağlanmıştır⁵. Konu dil politikası olduğunda belli politik bakış açılarından kimi toplumlar veya hükümetler ulusal dillerin korunması ve görsel-işitselde yansıtılması konusunda hassasiyetler sergileyebilmektedir (Okuyuz, 2022, s. 1305). Diaz-Cintas (2011) çok dilli ve çok kültürlü görsel-işitsel ürünlerin üretilmesinin belli başlı nedenleri arasında küreselleşme ve sömürgecilik sonrası akımın etkili olduğunu belirtirken bunun doğal sonucu olarak artan göçlerin ve teknolojik ilerlemenin çok dilli ve çok kültürlü yapının oluşmasında önemli bir payı olduğunu altını çizer. Küreselleşme bağlamında ticari açıdan bakıldığında da çok dilli görsel-işitsel bir ürününün, ortak finanse edilen yapımlar sayesinde, farklı bir kaç ülkede çekilmesini ve daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlarken bir çok üretim şirketinin başarısını ve kazancını da doğrudan etkilemektedir (Jackel, 2001, s.74). Diaz-Cintas’a göre (2011, s.215) çok dilli bir görsel-işitsel ürün, en az iki farklı dilin tek bir karakter tarafından ya da birkaç karakter tarafından akıcı bir şekilde konuşulduğu herhangi bir görsel-işitsel ürünü ifade etmektedir. Chris Wahl (2005) *Discovering a Genre* adlı makalesinde “çok sesliliğin var olduğu görsel-işitsel ürünler için “poliglot” (birçok dili içeren) terimini kullanmıştır. Bu terim çok dilli, öyküsel, estetik ve politik olarak belli işlevleriyle ortak noktalarda kesişen farklı kategorideki görsel-işitsel ürünleri kapsamaktadır. Çok dilli bir görsel-işitsel üründe kullanılan diller, farklı coğrafi, siyasi ve sosyal yapılar gönderme yaparken oyuncuların özgün ses ve hareketlerini çeşitli kökenden insanların kişiliklerini, dünya görüşlerini, değer yargılarını ve de kültürlerini de ortaya koymaktadır. (Wahl’dan akt. Croxton, 2015, s. 24). Bunun yanı sıra oyuncuların kullandıkları şiveler, yerel ağızlar, kalıp sözler gibi dilsel göstergeler de karakterlerin kişilikleri, kimlikleri, sosyal statü, psikolojileri vb. özellikleri yansıtmada belirleyici olmaktadır (Baldo, 2009). Tek bir toplumun dilini, değerlerini ve kültürel özelliklerini yansıtan tek dilli filmlere kıyasla çok dilli filmler daha özgündür ve gerçek hayatı daha iyi yansıtmaktadır. Delbastita (2009) ‘çok dilliliğin’ resmi dilleri, ağız ve lehçeleri, toplumsal kesitlere özgü dil değişiklikleri, karma dil ve hatta uydurulmuş dilleri de kapsadığını belirtir. Bu çerçevede çok dillilik aslında farklı bir iletişim türü olarak algılanmalı ve iletişimde bir engel olarak görülmemelidir (Diaz-Cintas, 2011, ss. 218-219). Abend-David (2014, s.25) karakterlerin oluşumunda dilsel göstergelerin yanında karakterin dış görünüşü, giyim tarzı, hareketleri, beden dili, mimik ve jestler gibi dil dışı göstergelerin de kullanılan dil dışında tamamlayıcı bir özellik olduğunu ve görsel-işitsel ürünleri anlamlandırdığını belirtir. Gambier (2012, s. 46) çok dilli görsel-işitsel yapımların sinema tarihinde

⁴ (https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142692.pdf)

⁵ (<https://www.touteleurope.eu/societe/multilinguisme-et-plurilinguisme-dans-l-union-europeenne/>).

tamamen yeni olmadığını savunur ve 1932’de yayınlanan Fransız-Alman filmi *Allô Berlin? Ici Paris! - Hallo Berlin? Hier Spricht Berlin!* bunlara örnek gösterilebilir. Cronin, sinemanın zaman içinde dilsel çeşitlilik ve kimliğin yanı sıra dil birlikteliklerini ve çatışmalarını da temsil edebildiğine dikkat çekerek, Hollywood’un yalnızca tek dilli bir dünya yaratacağı düşüncesine karşı çıkmaktadır (Cronin, 2008). Ancak, bu iddiaya Díaz-Cintas (2011, ss. 216-217) film yapımında çok dilliliğin kullanımının her zaman gerçek hayattaki çok dilliliği yansıtmadığına dikkat çekerek karşı çıkmaktadır. Buna bir takım ideolojik ve siyasi yaklaşımlar neden olmaktadır. Bir ülkede konuşulan ulusal dilin yanı sıra, bölgesel diller, lehçeler aynı zamanda yabancı bir dil elenebilir ya da sansürlenir. Örneğin, İspanya bu uygulamaya örnek teşkil etmiştir. İspanya’nın diktatörlük politikası nedeniyle geçmişte film yapımında yabancı dillerin ve ayrıca ulusal dillerin (Katalanca, Baskça) elenmesi ve hatta sansürlenmesi, filmin dili ile geçtiği çevre arasındaki uyumsuzluk, çeviri sürümlerde lehçelerin otantik olmayan temsili vb. durumları aktarmaktadır (Ukusova, 2021, s.92). Bunun dışında Fransız filmlerinde, çok dilli yapılar bulunmaktadır. *Joyeux Noël* (2005, İngilizce, Fransızca, Almanca) veya çok dilli *Socialisme* (2010, Fransızca, Latince, Rusça, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, İbranice, Arapça, Bambara, İngilizce ve Yunanca) gibi üç dilli filmler de yer almaktadır (Ukusova, 2021, s.92). Heiss’a (2004) göre çok dilli görsel-işitsel ürün yapımı 1980-1990’larda artmıştır. Naficy (2001) çok dilli görsel-işitsel ürünlerin giderek yaygınlaştığını sinemanın yanı sıra medya ve televizyon olmak üzere kullanım alanının genişlediğini belirtir. Günümüzde de Netflix, Prime TV, Blue TV, Disney vb. platformlarda çok dilli görsel-işitsel ürünler oldukça yaygındır.

2.Çok dilli görsel-işitsel ürünlerin çevirisi

Çok dilli görsel-işitsel ürünlerin daha geniş kitleye ulaşması ancak çeviriyle mümkün olmaktadır. Görsel-işitsel çeviri özellikle sinemanın yüzüncü yıldönümünden (1995) bu yana oldukça yeni bir araştırma ve inceleme alanı haline gelmiş, alanda yapılan akademik çalışma, proje, konferans, makale ve tezlerin sayısı artmış, teknolojik ilerlemelerle yeni çeviri biçimleri ortaya çıkmıştır (Gambier, 2004, s.1). Sürekli gelişen ve yeniliklerle biçimlenen görsel-işitsel ürünlerde çok dillilik olgusu çeviri bağlamında yeni, farklı açılımları ve yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Görsel-işitsel çevirinin bir çok tanımı bulunmaktadır. Bu makale kapasamında görsel-işitsel ürünlerin çevirisini belirli bir aktarım türü olarak tanımlamanın uygun olacağı düşünülmektedir. Genel olarak görsel-işitsel çeviri, günümüzde iletişim kanalları ile ortamların çoğalmasıyla, küreselleşen dünyada iletişimin hızlanması ve yoğunlaşmasıyla çeşitlenmiştir (Okyayuz, Kaya, 2017, s.38). Chaume-Varela (2006, s. 6) görsel-işitsel çeviriyi ekran ve medya çevirisi olarak adlandırırken yazılı ve sözlü çevirinin aksine genel bir terim olduğunu vurgular. D. Chiaro (2013) görsel-işitsel çeviriyi bir görsel-işitsel üründeki işitsel veya görsel öğelerin bir dilden diğerine aktarımı, F. Chaume (2013, s.105) görsel-işitsel çeviriyi, görsel-işitsel metinlerin dilici veya dillerarası aktarımını içeren bir edim olarak tanımlar. Yves Gambier (2004) çok dill görsel-işitsel ürünlerin çevirisinde görüntüler, sesler ve kelimeler arasındaki ilişki, kaynak dil ve hedef dil arasındaki ilişki, sözlü kod ile yazılı kod arasındaki ilişki olmak üzere üç temel sorunun ortaya çıktığından bahseder. Görsel-işitsel çeviri ülke norm ve geleneklerine göre değişiklik ve farklılık göstermektedir. Bu türler aşağıda verilmektedir (Okyayuz & Kaya, 2017, ss. 39-42):

- Dublaj çevirisi
- Üst-sesle dublaj çevirisi,
- Kısmi dublaj çevirisi
- Eşzamanlı görsel-işitsel çeviri
- Dillerarası alt-yazı çevirisi

- f) Dillerarası iki dilli altyazı çevirisi
- g) Diliçi altyazı çevirisi
- h) Üst yazı çevirisi
- i) İşitme engelliler için alt yazı çevirisi
- j) Canlı alt yazı çevirisi
- k) Sesli betimleme
- l) Diğer türler

Çok dilli görsel-ışitsel ürün çevirisi söz konusu olduğunda amaç, kaynak dildeki içerik ve doğal dilin kullanımını mümkün olduğunca erek dilde erişebilir kılmaktır. Çevirinin kalitesi dilsel yapı ve anlam örüntülerinin doğru ve işlevsel bir şekilde aktarılmasının ötesine geçerek, çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün aktarılma derecesi ve kullanılan çeviri yöntemleri doğrultusunda değerlendirilmektedir. Çok dilli ürünlerde tek bir karakter olay akışında bir dilden başka bir dile geçebilmekte yani kod kaydırma yapmakta, karakterlerin şive ve lehçeleri değişebilmektedir. Bu durumda dilsel değişkenin aktarılması merkezi konumda yer almaktadır. Bu erek alıcı içinde kültürel farklılığı görmesi ve öğrenmesi açısından da çok önemlidir. Bu durumda çevirmen doğal dili aktarmak için farklı stratejiler benimseyebilir. Örneğin, alt yazıda eğik yazma, tırnak içinde belirtme, alt yazıda vermeyerek dublajda iletiyi verme, alt yazıda ekleme ya da yeniden ifade etme, küfür ya da argo ifadeleri dublajda değil alt yazıda verme ya da tersi yaklaşımlar benimseme söz konusu olabilir. Bu yaklaşımlar birkaç üst başlık olarak sıralanabilir; nitekim görsel-ışitsel çok dilli ürünün türü, öyküsü, işlevi ve erek kitle norm ve beklentilerine göre değişebilmekte ve her durumda çevirmen yaratıcı, farklı ve yeni bir yaklaşım benimsemek durumunda kalabilmektedir.

Söz konusu çalışma Netflix 'de 2020'de yayımlanmaya başlayan Paris'e taşınan Amerikalı bir iş kadını Emily'nin Paris'deki yaşantısını ve kültür çatışmasını konu alan *Emily in Paris* adlı dizideki çok dilliliğin çeviri yoluyla aktarımında çevirmen stratejileri ve tercihleri bağlamında bir incelemeyi içermektedir. Bu incelemede dizinin birinci sezonun birinci ve ikinci bölümlerinde çok dilliliğin aktarımı dublaj çevirisi, dillerarası alt yazı çeviri türlerine göre irdelenmiştir. Bölümlerdeki çeviri analizinde benimsenen yaklaşım çalışmanın yöntem kısmında açıklanmıştır. Çalışmada görsel-ışitsel çeviri türlerinden dublaj ve alt yazı incelendiğinden bu kavramların kısa bir tanımlarını yapmak uygun olacaktır.

Okyayuz (2016, s. 26) "dublaj çevirisini bir görsel-ışitsel metindeki diyaloglardan oluşan işitselin bir çevirmen tarafından çevrilmesi ve bu çevirinin, seslendirme sanatçıları tarafından kaynak metnin görseelliğiyle eşzamanda seslendirilmesi" olarak tanımlamaktadır. Çevirmenin dublaja uygun olarak çevirdiği metin, dublaj ve seslendirme sanatçıları tarafından seslendirilir ve kaynak görselle eşleştirilir (Okyayuz, 2016, s. 26). Dublaj çevirisinde doğal dili kullanmak gerekmektedir. Bir kaynak ve de bir erek dilin söz konusu olduğu dillerarası alt yazı çevirisinde görsel ve işitsel değişmez. "Altyazı görselin altında yer alacak şekilde verilir. Bu çeviri türünde görsel-ışitsel metindeki diyalogların yazılı olarak kaynak dilden erek dile bir veya iki satırda aktarılması söz konusudur (Okyayuz, 2016, s. 40). J. Marion (2012) alt yazı çevirisinde çevirmenin erek kitle farkındalığı, çevirinin güvenilirliği ve altyazıların erek kitle tarafından göze batmaması gibi üç ana hedefi bulunması gerektiğini belirtir. Erek kitle farkındalığında hedef kitlenin yabancı filmi anlaması önemlidir. Bu kitleyle etkili bir iletişim kurabilmek için altyazı yazarının bazen kaynak metni uyarlaması ya da açıklığa kavuşturması gerekir. Buna ek olarak, altyazı çevirmenlerinin izleyicilerin güvenini kazanması için çevirilerin inandırıcı olması önemlidir. Altyazıyı hazırlayan kişi sade, göze batmayan ve okunaklı, kısa altyazılar oluşturarak izleyicinin dikkatinin filmin kendisine odaklanmasını sağlayabilir. Çevirmenin altyazı oluşturmadaki rolü kültürel bir

arabuluculuktur; diller ve kültürler arasında iletişimi ve anlayışı kolaylaştırmayı amaçlayan bir kişidir. Kültürel bir arabulucu olarak hareket edebilmek için, çevirmen her kültürle ilgili bilgiye, toplum, tarih, folklor, gelenekler, değerler ve hepsinden önemlisi tabular ve yasaklar hakkında bilgi sahibi olmalıdır; bunun için çevirmen iki kültürlü bir vizyona sahip olması önemlidir (Grine, 2019, s.142).

Çalışmada ele alınacak iki çeviri modu hakkında bu kısa bilgiden sonra bu iki modun ne açıdan ve nasıl ele alınacağı bilgisi yöntem bölümünde ayrıntılandırılmıştır.

3. Yöntem

Çalışmanın örnekler ve analiz kısmında yukarıdaki kuramsal çerçeveyi alarak birbirinden amaçsal ve yapısal olarak farklı olan örneklerle konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada üç ayrı dilin dublaj ve altyazı çevirisi sürümleri ve kaynak İngilizce görsel- işitsel örneklenmiştir. Bu bağlamda çalışmaya dahil edilen dizi ile ilgili kısa bir bilgi de vermek gerekecektir.

Emily in Paris dizisi, iki dilli (çok dilli) bir görsel-işitsel ürün olarak tanımlanabilir. Dizinin ana karakteri Emily yirmilerinde bir Amerikalı iş kadınıdır. Emily, Amerika'da çalıştığı şirket Fransız bir şirketi devralınca iki birim arasında uyumlaştırmayı sağlamak amacıyla Paris'e gönderilir. Sosyal medya uzmanı kadın Paris'teki ofiste tek Amerikalı olarak, pazarlanan lüks ürünlere 'Amerikalı' bir bakış açısı getirmek ve sosyal medyayı yöneterek pazarı geliştirmekle yükümlüdür.

Ana karakterin ağzından dinlemesek de onun bakış açısından (empati kurarak) seyredilen dizide, ürünün dili Emily'nin ana dili olan İngilizce (Amerikan İngilizcesi) sayılabilir. Dizi boyunca, Fransız karakterlerin çoğu Emily ile konuşurken (genelde Fransız olduklarını belli edecek bir şiveyle) İngilizce konuşurlar. Ancak, kendi aralarında Fransızca konuşurlar. Emily de Fransızcasını ilerletmek ve kaynaşmak istediğinden Fransızca konuşmaya çalışır. Fransızca bilen ve işiten birisi için Emily karakterinin Fransızca'yı Amerikan şivesiyle konuştuğu aşikardır.

Sayılan tüm bu özelliklerden ve kurgunun bir Fransız şehirde geçmesi nedeniyle Fransızca diyaloglar yoğunudur. Ayrıca, kurguda Fransız-Amerikan kültür çelişkinin anlatılması nedeniyle Fransızcanın da 'dizinin ana dillerinden biri' sayılabileceği ortadadır.

Çalışmada dilleri açıkça ifade edebilmek amacıyla aşağıdaki kısaltmalar yapılmıştır.

İngilizce	L1	Ürünün ana dili Ürünün çeviri dili
Fransızca	L2	Ürünün ikinci ana dili Ürünün çeviri dili
Türkçe	L3	Ürünün çeviri dili

Ayrıca, yukarıda söz edilen üç dildeki sürümlerin kendi içinde ikişer çeviri modu (dublaj ve altyazı çevirisi) bulunmaktadır. Çalışma boyunca kaynak dil (KD) olarak olarak adlandırılan dil kaynak görsel-işitsel üründe konuşulan dil olarak düşünülmüştür. Yukarıda anlatıldığı üzere bu dil ürün boyunca İngilizce veya Fransızca olabilmektedir. (Hatta bazı yerlerde Çince gibi başka diller de devreye girmekte, ancak bu gibi farklı diller çalışma kapsamında incelenememektedir.) Erek dil (ED) ise sürümün çevrildiği dili işaret etmektedir. Ancak ED açılımlarında çeviri modları (dublaj ve altyazı) işin içine

girince durum daha da karmaşıklaştığından incelenen metinler açısından araştırma boyunca yer yer aşağıdaki kısaltmalar da kullanılmıştır.

L1& L2 (KD)	L1 (Dublaj)* - L1A veya L2A	L1 Altyazı-Fransızca altyazı çevirisi - L1B veya L2B
L3 (Türkçe)	L3 Dublaj- L3A	L3 Altyazı L3B

Filmin bir kaynak dili Fransızcaysa, Fransızca dublajından söz edilebilmesi ise oldukça ilginç bir istisnadır. Ancak, bunun nedeni oldukça açıktır. Fransızca dublajlı sürümde bazı Fransız asıllı karakterler kendi dublajlarını Fransızca yaparken bazı aktörleri seslendiren Fransız ses sanatçıları değiştirilmiştir. Dolayısıyla, bir karakter İngilizce konuşurken bir sesle, Fransızca konuşurken başka bir sesle konuşamayacağı için, bazı karakterlerin tüm Fransızca replikleri başka bir ses sanatçısı tarafından Fransızca seslendirilmiştir. Bu uygulamada ilgi çeken konu ise bu dublaj sürümünde, aşağıdaki örneklerde de gözler önüne serildiği üzere, kaynak dildeki Fransızca metinlerin de değiştirildiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, dizinin ikinci ana dili olarak nitelendirilebilse de ürünün bir Fransızca dublaj sürümünden söz etmek mümkündür.

Çalışmada kullanılan örnekler *Emily in Paris* dizisinin birinci sezonunun ilk iki bölümünden alınmıştır. Örneklerin seçimindeki kriterler: a) çok dilli kullanımın olduğu bağlamlar olması b) çok dilli kullanımın çevirmen açısından bir çeviri sorunsalı oluşturması veya çevirmen seçimi gerektirmesidir. Amaç ise, yukarıda ayrıntılı bir şekilde betimlenen çok dilli dizilerin L1 ve L2 dillerindeki çevirilerinin startajlarının yanı sıra bir L3 diline çevirilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve bu konuda oluşturulabilecek altyazı ve dublaj çeviri kılavuzlarında çevirmenlere ne gibi öneriler veya yöntemler verilebileceğine dair bir yol haritası çıkarmaktır. Ayrıca, sözü edilen türden görsel-işitsel ürünlerin çevirisinde ortaya çıkabilecek sorunları tartışmak ve bunlara getirilebilecek olan olası çözümlerin de neler olabileceğini açıklamaktadır.

Seçilen örnekler birkaç grup altında derlenmiş ve örneklerden yola çıkarak çevirmen seçimleri ve yaklaşımları hakkında öngörülerde ve önerilerde bulunulmuştur. Örnekler, tek tek açıklanmış ve her bir çeviri sürümünün aktarımı yapılmıştır. Tartışma ve sonuç bölümünde ise bir makale için kısıtlı bütüncüyle ele alınan incelemeden elde edilen veriler derlenmiş ve listelenerek sunulmuştur. Buna ek olarak bu tür örneklerin çevirmen eğitiminde ve profesyonel şirketlerin görsel-işitsel çeviri kılavuzlarında yer almasının önemi tartışılarak vurgulanmıştır.

Söz konusu çalışmanın geniş bir bütüncenin (çok dilli görsel-işitsel ürünler) bir tek örneğinin (*Emily in Paris*), iki bölümünden (birinci sezon , 1. ve 2. bölüm) alındığını hatırlatmak ve dolayısıyla bu konuda çok daha geniş ve fazla sayıda çalışma yapılması gerektiğinin altını çizmek gerektiği ortadadır.

4. Örnekler ve Analiz

Birinci grup örneklerde, küreleşen dünya ve görsel-işitsel çevirinin yaygınlaşmasıyla, görsel-işitsel ürünlerde sıklıkla görülen bir olguya değinilecektir. Çevirinin ve dillerarası etkileşimin etkisiyle, örneğin 'süper' gibi İngilizce kökenli bir sözcük, başka dillerde de anlaşılacaktır. Aynı örnek 'okey' sözcüğü için de verilebilir. Yaygınlaşan Amerikan popüler kültürüyle birlikte diller arası ortak sözcük sayısının belirginleştiği ortadadır. İlk örnekte L1 ve L2 arasında karşılıklı anlaşılabilir olan kelime veya sözcükler söz konusudur. Böyle bir durumda çevirmenin birkaç seçeneği olacaktır. İşitsel düzğünde konuşulan söz veya sözcüğün çeviri dilinde anlaşılması durumunda çevirmen bunu çevirecek midir, yoksa çevirmeyecek

midir? Örneğin, bir filmde bir Amerikalı karakter ‘Super’ dediğinde bunun Türkçeye dublajı yapılacaksa dublaj sanatçısı ya ‘süper’ sözcüğünü Türkçe sesletimiyle yeniden dillendirecektir, ya da ‘enfes’ gibi bir sözcikle karşılıklanacaktır. Aynı repliğin İngilizceden Türkçeye altyazı çevirisinde ise aynı iki sözcükten biri ekran altına yazılacaktır. Ancak, iki tane kaynak dili olan bir ürün söz konusu olduğunda (Örneğin, *Drakula Untold* filminin iki kaynak dili Türkçe (Osmanlıca) ve İngilizcedir) ve bu dillerde aynı sözcük veya tümce yer alıyorsa, çevirmen ne gibi bir çeviri yaklaşımı benimseyecektir? Bundan öte, aynı durum L3 için de söz konusuysa çevirmenin yaklaşımı ne olabilecektir?

Aşağıda bu olgunun anlatıldığı sahnede Emily, Paris’teki apartmanına varmak için merdivenleri çıkmaktadır. Emily’ye eşlik eden emlakçının elinde ağır çantalar, Emily’nin elinde ise ağır bavullar bulunmaktadır. Eski bir Paris apartmanının kıvrılan merdivenlerinden Emily’nin dairesine çıkmaya çalışan ikili, zorlanarak katları tırmanmaktadırlar. Dördüncü kata geldiğinde, Emily’nin artık yorulduğunu fark eden emlakçı Emily’ye bir kat daha çıkacaklarını sonra daireye varacaklarını anlatır. Emily ise taşıdığı ağır çantalarla beş kat tırmandığını ifade eder, katları saydığını söyler. Ancak emlakçı Fransızların katları 1, 2, 3, 4, 5, diye numaralandırmadıklarını, zemin kat, 1, 2, 3, 4, 5, diye numaralandırdıklarını açıklar. Emily bunun çok saçma olduğunu ifade eder. Emily’nin bu yorumuna cevaben emlakçı aşağıda verilen repliği ifade eder:

İngilizce Sürüm. 1. Sezon, 1. Bölüm. 5:48.		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-işitsel Ürün	non, c’est normale	L2 kullanılmıştır.
Görsel-işitsel Ürünün Altyazı çevirisi	non, c’est normale	L2 italik olarak verilmiş, çeviri yapılmadıysa da İngilizce konuşulmadığı eğik yazı ile belirtilmiştir.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	c’est parfaitement logique	L2 kullanılmış ama doğal dil akışını sağlamak için replik tamamen değiştirilmiştir.
L2 Altyazı	-	Altyazı verilmemiştir. Konuşulan dil L2 duyulmaktadır.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	non, c’est normale	L3’de yeniden Fransızca olarak sesletilmiştir.
L3 Altyazı	non c’est normale	L3’ün altyazılı sürümünde KD korunmuş ve yabancı dilde yazılmış, eğik yazı ile verilmiştir.

Örnekten anlaşılacağı üzere, emlakçı karakteri kendi kültürünün doğal ve bilindik bir parçası olan zemin katı birinci kat saymama geleneğini saçma bulan Emily’ye cevaben bunun çok da normal olduğunu ifade etmektedir. ‘Normal’ sözcüğü, Fransızca, İngilizce ve Türkçede genel olarak aynı anlamı ifade etmek için yaygınca kullanılır. Dolayısıyla, üç dilde de ‘duyulduğunda’ anlaşılan bir replik söz konusudur. Bu örneklerde ilginç olan nokta ise Fransızca dublaj metninde (L2 dublaj) bu repliğin değiştirilmiş olmasıdır. Doğal bir konuşma dilinin çok önemli olduğu dublaj çevirisinde kaynak dili Fransızca olan bir tümce, Fransızca doğal dil akışını yakalamak için “c’est parfaitement logique” olarak değiştirilmiştir. L2 dublaj sürümünde bu seçim yapılırken, aynı dildeki altyazı sürümünde replik çevrilmemiştir ve altyazıyı okuyan alıcıların repliği duyduklarından anlamaları beklenmiştir. Yapılan açıklamadan ve çeviri örneklerinden de anlaşılacağı üzere bu örneğin çarpıcı özelliği dublaj çevirisinde doğal dil

kullanımının altyazı çevirisinden daha fazla vurgulanmasıdır. Söz konusu olan bir yabancı dil olduğunda (örneğin Türkçeye çeviri sürümü) KD işitsel düzgüsü ‘nasılsa anlaşılacağı’ için aynıyla kalırken, aynı şey L1 için de geçerliiyken, kaynak dildeki replik L2’de olmasına rağmen dilin doğal akışına uymadığında (bir ana dil konuşanın kendini ifade edeceği bir replik olmadığında) bunun dublajda doğallığı yakalamak adına değiştirilmesidir. Bu örneğin bir benzerini yukarıda verilen ‘*Drakula Untold*’ filminden de vermek mümkündür. Drakula filminde kaynak dili Türkçe olan replikler yer yer Türkçe doğal bir konuşma dili oluşturmak ve şiveleri silmek için Türkçe yeniden yazılmıştır. Bu örneklerden hareketle, çok dilli filmlerde dil değişiklikleri söz konusu olduğunda bile bazı çevirmen alışkanlıklarının (anlaşıyorsa çevirmeye gerek yoktur gibi) sorgulanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin, repliğin kaliteli çeviri kıstası, anlaşılmasından öte, dublaj söz konusu olduğunda karakterlerin doğal bir dille/etkileşimle iletişim kurmasıdır. Bu gibi uygulamalardan yola çıkarak, çevirmen kılavuzlarında benzeri örneklerde oluşturulan L2’deki dublaj metinlerinde çevirmen gerek gördüğü doğal dil akışının öncelenmesi gerektiği durumlarda L2’nin yeniden yazılabileceği notu düşünülmelidir.

Çok dilli filmlerin bir başka özelliği ise karakterlerin sadece bir film boyunca belli sahnelerde farklı diller konuşması veya belli karakterlerin belli dilleri konuşmaları olmayabilir. Örneğin, bir karakterin bir görsel-ışitsel ürün boyunca bir dilli konuşması ve başka bir karakterin başka bir dili konuşmasına pek çok örnek verilebilir. ‘*Faraway Down*’ filminde aborijin yerlisini oynayan karakter ana dili olan yerel dili kullanırken, Nicole Kidman’ın oynadığı İngiliz asilzade karakter film boyunca İngilizce konuşmaktadır. Başka bir örnekte ise karakterlerin filmde belli sahnelerde bir dili belli sahnelerde başka bir dili konuştukları kurgular da vardır. Buna örnek olarak da ‘*Godfather*’ filminde Michael karakterinin belli sahnelerde (özellikle de Sicilyada geçen sahnelerde) İtalyanca konuştuğu belli sahnelerde İngilizce konuşması verilebilir. Aynı karakter film boyunca hitap ettiği kişinin ana dilinde diğer karakterlerle iletişim kuran çift dilli bir karakterdir. Ancak, son zamanlarda bazı çok dilli filmlerde sıkça görülen bir iki dilli ifade şekli durumu biraz karmaşıklaştırmaktadır. Bazı sahnelerde karakter tek bir tümcenin veya anlatının içinde L1 ve L2 arasında dil değiştirdiği veya iki dili birleştirerek cümle veya anlatıyı aktardığı gözlemlenebilir. Bu durumda çevirmen, söz konusu iki dilin kullanımı ürün açısından bir önem arz ediyorsa, iki dilin varlığını aktaracak mıdır, yoksa aktarmayacak mıdır? Bunun ötesinde bunu nasıl bir çeviri stratejisi ile aktaracağı da ayrı bir konudur (Bu konuda yapılmış çalışma için bkz. Widowati & Bram, 2021). Buna örnek olarak *Emily in Paris*’in birinci sezonunun birinci bölümünde Emily’nin emlakçısı ile konuşması verilebilir. Paris’teki minik dairesinin özellikle Paris manzarasına âşık olan Emily’nin coşkusunu gören emlakçı ve Emily arasında geçen sahnede Emily’nin ve emlakçısının da İngilizce ve Fransızca’yı birleştirerek konuştukları gözlemlenebilir:

İngilizce Sürüm 1. Sezon, 1. Bölüm. 7:09.		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-ışitsel Ürün	Emlakçı: Ça va? It’s good? Emily: Oui, oui. Très good, très wonderful.	L1 ve L2 kullanılmıştır.
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	Emlakçı: <i>Alors, ça va?</i> All is good? Emily: <i>Oui, oui. Très good très wonderful.</i>	L1 normal yazıyla, L2 ise eğik yazı ile verilmiştir
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	Emlakçı: <i>Alors, ça va, all is good?</i> Emily: <i>C’est good, c’est formidable.</i>	L1 ve L2 karması kullanılmış ama Emily’nin repliğinde İngilizce ‘wonderful’ sözcüğü çıkarılarak, Fransızca ‘formidable’ sözcüğü eklenerek değişim yapılmıştır.

L2 Altyazı	Emlakçı: Alors, ça va. Emily: Oui, très bien, merveilleux.	Altyazı sadece L2 verilmiş. Sadece L2'nin kullanılması, karakterin L1 ve L2'yi karıştırarak kullanması espirisini yok etmiştir.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	Emlakçı: Ça va, güzel mi? Emily: Oui, très güzel, très şahane.	L2 ve L3 kullanılmış. L3 kaynak metindeki L1'i ikame etmiştir.
L3 Altyazı	Emlakçı: Ça va, güzel mi? Emily: Oui, oui, güzel, şahane.	L2 ve L3 kullanılmış ancak cümle yapısı değiştirilerek kaynakta L2'de sesletilen bazı Fransızca sözcükler çıkarılmıştır.

Yukarıda verilen örneklere ve çevirilerine bakıldığında L1, L2 arasında dil değişimlerinin sıklıklarının farklı sürümlerde farklılaştığı gözlemlenmektedir. Kaynak metindeki bazı İngilizce sözcüklerin Fransızca dublaj sürümünde ve Fransızca altyazı sürümünde Fransızcaya çevrildiği gözlemlenmiştir. Aynı şekilde Türkçe sürümlerde dublajlı sürümde kaynak metinde L1'de verilen bazı sözcükler L3'te verilmiş, altyazı sürümünde ise L2'de verilen bazı sözcükler metni kısaltarak çıkarılmıştır. Bulgulardan hareketle, kaynak metindeki dil değişikliklerinin dönüşümlü kullanımı, çeviri L2 ve L3 sürümlerinde sadeleştirilmiş, hatta kısaltılmıştır. Bu örneğe benzer durumlardan hareketle, çeviri kılavuzlarında her 'yabancı' dildeki sözcüğün, çok dilli yapıtlarda bile 'yabancı dille' aktarılmasının zorunlu olmadığına eklenmesi gerekecektir. Yani, ürün genelinde çok dillilik korunmalıdır, ancak dillerin var olma oranlarının bire bir korunması gibi bir zorunluluk olmamalıdır.

Çok dilli filmlerde karakterlerin birbirleriyle iletişim kurmak için çeviri teknolojilerini de kullandıkları gözlemlenebilir. Örneğin, *Uzay Yolu* dizisi boyunca çeviri teknolojilerinin kullanımı farklı dillerde iletişim kuran mürettebatın ana iletişim aracıdır (Bkz. Okyayuz & Ay, 2023). Aynı şekilde *Emily in Paris* dizisinde makine çevirisi, ses tanıma programı ile sözlü dilin sözlü dile çevirisi, yazılı metinden sözlü çeviri teknolojisi gibi teknolojilerin kullanımına örnek verilebilir.

Makine çevirisine örnek: Emily'nin ofisteki arkadaşları onun hakkında dedikodu yaptıkları bir öğle yemeğinden sonra ofise döndüklerinde Emily'ye 'la plouc' diye hitap etmeye başlarlar. Emily ise bunun ne anlama geldiğini bilmemektedir. Bir meslektaşına sorduğunda aldığı yanıt aklına yatmayınca, Emily söz konusu ifadeyi Google Çeviri ile İngilizceye çevirip anlamını öğrenir. Bu bağlamda verilen örnekte bilgisayar ekranı da görüldüğü için sadece konuşulan dil değil, ekranda yazılı olan dil üzerinden de kurgulanan bir anlatı söz konusudur.

İngilizce Sürüm. 1. Sezon, 1 Bölüm, 20:58.		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-işitsel Ürün	Sylvie: Bonjour la plouc Laurent: Bonjour la plouc Julien: Bonjour la plouc Luc: Bonjour la... Emily: What is la plouc? Julien: It's a little term of endearment like mon petit chou, la plouc, nice, don't worry about it. <u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u>	Emily haricindeki karakterler L2 konuşurken Emily L1 konuşur. Google Çeviri ise L1 ve L2 konuşur.

	Google ekran sesi ve görüntüsü: La plouc. The hick.	
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	Sylvie: <i>Bonjour la plouc</i> Laurent: <i>Bonjour la plouc</i> Julien: <i>Bonjour la plouc</i> Luc: <i>Bonjour la...</i> Emily: What is <i>la plouc</i> ? Julien: It's a little term of endearment like <i>mon petit chou</i> , <i>la plouc</i> , nice, don't worry about it. <u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u> Google ekran sesi ve görüntüsü: <i>La plouc. The hick.</i>	L1 normal yazıyla L2 ise eğik yazı ile verilmiştir. Repliklerde değişiklik yapılmamıştır.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	Sylvie: Bonjour la plouc Laurent: Bonjour la plouc Julien: Bonjour la plouc Luc: Bonjour la... Emily: C'est quoi 'la plouc'? Julien: C'est un petit nom affectueux. C'est comme...'mon petit chou', 'la plouc', 'trésor'.. y a rien de méchant. <u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u> Google ekran sesi ve görüntüsü: La plouc. The hick.	L2'deki diyaloglar aynı dilde kalırken, L1'de verilen bir sözcük (nice) de L2'de ('trésor') verilmiştir.
L2 Altyazı	Sylvie: Bonjour la plouc Laurent: Bonjour la plouc Julien: Bonjour la plouc Luc: Bonjour la... Emily: C'est quoi 'la plouc'? Julien: C'est un petit nom affectueux. C'est comme...'mon petit chou', 'la plouc', 'trésor'.. y a rien de mechant. <u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u> Google ekran sesi ve görüntüsü: La plouc. The hick.	Dublaj ile aynı strateji kullanılmıştır. Altyazıda bazı sözcükler vurgulamak için tırnak içine alınarak verilmiştir.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	Sylvie: Bonjour la plouc Laurent: Bonjour la plouc Julien: Bonjour la plouc Luc: Bonjour la... Emily: La plouc ne demek?	L2 ve L3 kullanılmış. Makine çevirisi ekranının sesletiminin çevirisinde ekrandaki görüntü (L1) ile dublaj metni (L3) arasında fark oluşmaktadır.

	<p>Julien: E... küçük bir sevgi ifadesi... şey gibi, mon petit chou, la plouc, güzel, takma kafana.</p> <p><u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u></p> <p>Google görüntüsü: La plouc. The hick.</p> <p>Google ekran sesi: La plük, hödük.</p>	
L3 Altyazı	<p>Sylvie: <i>Bonjour la plouc</i></p> <p>Laurent: <i>Bonjour la plouc</i></p> <p>Julien: <i>Bonjour la plouc</i></p> <p>Luc: <i>Bonjour la...</i></p> <p>Emily: <i>La plouc</i> ne demek?</p> <p>Julien: E... küçük bir sevgi ifadesi şey gibi, <i>mon petit chou, la plouc</i>, güzel, takma kafana.</p> <p><u>Emily 'la plouc' sözcüğünü Google Çeviri ekranına (Fransızca-İngilizce) girer.</u></p> <p>Google görüntüsü ve sesi: La plouc. The hick.</p> <p>Altyazı: <i>La plouc</i>, Hödük.</p>	L2 ve L3 kullanılmış. Makine çevirisi ekrana yansıtıldığı için ekrandaki görüntü (L1 ve L2) ile altyazı metni (L3) arasında fark oluşmaktadır.

Yukarıdaki örnekte tespit edilen konu özellikle ekrandaki yazı dilleri söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Görsel-işitsel çeviriye özgü kısıtlardan biridir. Görüntüyü değiştiremeyecek olan çevirmen dublaj metnini ve altyazı metnini oluştururken nasıl bir yaklaşım belirlese belirlesin, çoğunlukla kaynak görüntüdeki dil ve çevirisi (dublaj ve altyazı) arasında farklar oluşmaktadır.

Çeviri teknolojilerinin kullanımı: Siri gibi uygulamalarla sesli metni cep telefonundan sesli metin olarak çevirme veya aynı şekilde yazılı metni uygulama kullanarak sesli metin olarak çevirme olanakları ortaya çıkmıştır. Görsel-işitsel ürünlerde, özellikle de çok dilli örneklerinde, bu çeviri araçlarının kullanımlarının yansıtımı giderek yaygınlaşmaktadır.

Aşağıdaki ilk örnekte Emily ilk defa Paris'teki ofisine geldiğinde karşısına çıkan Fransız Julien ile İngilizce konuşur. Julien aslında İngilizce bilmektedir, ancak Emily'yi görmeyi beklemediği için şaşırmıştır. Dolayısıyla 'pardon, anlamadım' anlamına gelen bir replik dile getirir. Emily ise Julien'in İngilizce anlamadığını düşünerek cep telefonunu ağzına yaklaştırıp Siri'ye İngilizce konuşup Fransızcaya çevirisini cep telefonunun hoparlöründen Julien'e dinletir. Julien ise durumu (İngilizce bildiğini ancak Emily'nin çıkagelmesine şaşırıldığını) açıklamaz, sessiz kalır ve telefona sarılıp Fransızca konuşarak patronu arayıp Emily'nin geldiğini iletir.

İkinci örnekte ise Emily kendisiyle dalga geçen meslektaşlarının taktıkları Hödük anlamına gelen lakaptan rahatsız olmuştur ve Julien kendisine 'la plouc' (Hödük) olarak hitap ettiğinde cep telefonuna bir satır yazar ve telefon hoparlöründen bu satırın (küfür) çevirisini Julien'e dinletir.

İngilizce Sürüm Sezon 1 Bölüm, 8.11		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-işitsel Ürün	<u>Emily kendini tanıtır.</u>	Emily ve Julien sahne boyunca L1 konuşlar, Siri L1'den L2'ye çeviri yapar

	<p>Julien: You are? I'm sorry I don't understand.</p> <p>Emily cep telefonuna: I'm going to be working in this office.</p> <p><u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir.</u></p> <p>Siri: Je vais travailler dans ce bureau.</p>	
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	<p><u>Emily kendini tanıtır.</u></p> <p>Julien: You are? I'm sorry I don't understand.</p> <p>Emily cep telefonuna: I'm going to be working in this office.</p> <p><u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir.</u></p> <p>Siri: <i>Je vais travailler dans ce bureau.</i></p>	L1 normal yazıyla L2 ise eğik yazı ile verilmiştir. Repliklerde değişiklik yapılmamıştır.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	<p><u>Emily kendini tanıtır.</u></p> <p>Julien: Euh quoi ? Accent quebecois c'est...</p> <p>Emily cep telefonuna: I'm going to be working in this office.</p> <p><u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir.</u></p> <p>Siri: Je vais travailler dans ce bureau.</p>	Emily ofise girdiğinde Fransızca konuşarak kendini tanıttığı için Julien'in repliği değiştirilmiş ve Quebec Fransızcasına benzettiği Paris şivesi olmayan bozuk şivesinden dolayı Emily'nin dediğini anlamadığı gibi bir replik yazılmıştır.
L2 Altyazı	<p><u>Emily kendini tanıtır.</u></p> <p>Julien: Désolé. Je ne comprends pas.</p> <p>Emily (cep telefonuna): Je vais travailler dans ce bureau.</p> <p><u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir altyazı yoktur sadece Siri'nin sesi duyulur.</u></p>	Dublaj çevirisinden farklı olarak altyazı çevirisinde kaynak ses duyulduğu ve Emily'nin İngilizce konuştuğu anlaşıldığı için şivesi hakkında bir yorum yapılmamıştır ve Julien 'Pardon, anlayamadım' demiştir. Ayrıca Siri Fransızca konuştuğu için çevrilmemiştir. Ancak sahnede Emily Siri'ye altyazıda Fransızca konuştuğu için Siri Fransızcadan Fransızcaya çeviri yapmış gibi gözükmektedir. Ancak kaynak metin de duyulduğu için Emily'nin İngilizce konuştuğu anlaşılmaktadır.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	<p><u>Emily kendini tanıtır.</u></p> <p>Julien: Kim dediniz? Öziir dilerim anlayamadım.</p> <p>Emily cep telefonuna: Ben bu ofiste çalışmaya başlayacağım.</p> <p><u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir.</u></p> <p>Siri: <i>Je vais travailler dans ce bureau.</i></p>	Çeviride, kaynak metindeki 'anlamama' teması aynıyla çevrilmiş ancak Siri Türkçeden Fransızcaya çeviri yapmak için kullanılmıştır.
L3 Altyazı	<p><u>Emily kendini tanıtır.</u></p> <p>Julien: Kim dediniz? Öziir dilerim anlayamadım.</p> <p>Emily cep telefonuna: Ben bu ofiste çalışmaya başlayacağım</p>	Çeviride kaynak metindeki 'anlamama' teması aynıyla çevrilmiş ancak Siri Türkçeden Fransızcaya çeviri yapmak için kullanılmış ve L2'deki replikler eğik yazı ile verilmiştir. Ayrıca

	<u>Siri bu repliği Fransızcaya çevirir.</u> Siri: <i>Je vais travailler dans ce bureau.</i>	kaynak ses düzgüsü (Sirinin Fransızca sesi) kullanılmıştır.
--	--	---

İngilizce Sürüm: 1. Sezon, 2. Bölüm. 2:26		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-işitsel Ürün	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur:</u> Siri: <i>Va te faire foudre</i>	Julien sahnede L1 konuşur, Siri L1'de yazılan yazının L2'ye sözlü çevirisini yapar
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur:</u> Translator in French: <i>Va te faire foudre</i>	L2'deki replikler eğik yazı ile yazılmıştır. Altyazıya çeviri uygulamasının belirteci 'translator in French' 'Fransızcaya çeviri yapan çevirmen' olarak eklenmiştir.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur:</u> Siri: <i>Va te faire foudre</i>	Tüm replikler kaynak metinde L2'de olduğu için aynıyla bırakılmıştır.
L2 Altyazı	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur:</u> Siri: <i>Va te faire foudre</i>	Kaynak metin L2 olduğu için aynıyla aktarılmış sadece Siri'den gelen replik bir insanın değil de bir elektronik sesin konuştuğunu anlatmak amacıyla eğik yazı ile yazılmıştır.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur:</u> Siri: <i>Va te faire foudre</i>	Tüm replikler kaynak metinde L2'de olduğu için aynıyla bırakılmıştır. Küfür çıkarılmıştır.
L3 Altyazı	Julien: <i>Bonjour la plouc</i> <u>Emily elindeki telefona yazı yazar ve Siri Fransızca konuşur: Va te faire foudre</u> Altyazı: S..tir git.	L2'deki birinci replik aynıyla Fransızca bırakılırken, ikinci repliğin Türkçe altyazı çevirisi yapılmıştır, kaynak işitsel duyulduğundan Siri'nin Fransızcaya çevirdiği anlaşılmaktadır.

Çeviri teknolojilerinin çok dilli ürünlerde kullanımının, çeviribilim içinde bir araştırma konusu olması gerektiği bir döneme gelindiğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Bu uygulama ve araçların halklar arasında iletişim amaçlı yaygın kullanımı çağdaş ürünlerde yansıtıldığında, bunun çevirisinin nasıl yapılacağı sorunsalı ise söz konusu olan dillere, bağlama, ögenin önemine, repliğe ve benzeri birçok unsura göre değişecektir. Bu bağlamda en büyük zorluk ise görselle yansıtılan dil olacaktır, sözlü iletinin sözlü çevirisinin aktarımına bir çözüm bulmak ise çevirmen açısından görece olarak daha kolaylaşacaktır. Ancak, yukarıdaki örnekte de görüldüğu gibi dublaj sürümünde çeviri yapılmayarak sansür yapıldığı, altyazı sürümünde ise sansür yapılmadığı çelişkili durumlar da ortaya çıkabilecektir. Bu gibi durumların da çevirmenlere verilen çeviri kılavuzlarında bazı parametrelerle örneklenmesi önemlidir.

Bir başka konu olarak ele alınabilecek bir örneklem grubu ise çok dilli filmlerde karakterlerin birbirlerinin dilini anlamadıkları sahnelerdir. Aşağıda örneklenen sahnede Emily ilk defa ofise geldiğinde Sylvie'nin kendisiyle Fransızca konuşması anlatılmıştır. Dizinin ilk bölümünün başında Amerikadaki ofisten Paris'e gönderilecek kişi Fransızca yüksek lisans yapmış ve akıcı bir şekilde Fransızca konuşan Madelaine'dir. Ancak Madelaine hamile kalınca onun yerine neredeyse hiç Fransızca bilmeyen Emily gönderilir. Paris'teki ofisteki Fransızlar ise Paris ofisine Fransızca bilmeyen birinin gönderilebileceğini bile hayal etmediklerinden Emily ile ilk başta Fransızca konuşmaya yeltenirler. Aşağıdaki sahne bunun ilk örneğidir.

İngilizce Sürüm		Çeviriye veya repliğin çevrilmemesine açıklama
KD Görsel-İşitsel Ürün	<u>Emily ve Julien girişte durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: Bonjour. Je vous attends pas avant demain. Comment c'est passé le voyage et l'appartement tout ça? Emily: You lost me at bonjour.	Sylvie L2 Emily L1 konuşur.
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	<u>Emily ve Julien girişte durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: <i>Bonjour</i> . I wasn't expecting you until tomorrow. How was your journey here? The new apartment and everything? Emily: You lost me at <i>bonjour</i> .	L1 normal yazıyla L2 ise eğik yazı ile verilmiştir. Sylvie'nin L2'deki replikleri (Bonjour sözcüğü hariç) L1'e çevrilmiştir, ancak kaynak işitsel duyulduğundan Fransızca konuştuğu anlaşılmaktadır.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	<u>Emily ve Julien girişte durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: Bonjour. Je vous attends pas avant demain. Comment s'est passé le voyage le nouvel appartement tout ça? Emily: Si vous pouvez parler moins vite.	Sylvie Fransızca yeniden seslendirilmiştir ve kaynak metne Fransızca eklemeye yapılmıştır. Emily ise son repliğinde 'bonjour'dan sonrasını anlamadım demek yerine 'biraz daha yavaş konuşursanız' demektedir. Emily'nin dili anlamaması dili (Fransızca'yı bilmemesine) değil, Fransızca hızlı konuşulduğunda anlamamasına yani Fransızca yetkinliğine bağlanmaktadır.
L2 Altyazı	<u>Emily ve Julien girişte durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: Bonjour. Je vous attends pas avant demain. Comment s'est passé le voyage en avion, le décalage horaire, ou et l'appart tout ça? Emily: À part bonjour....	Sylvie kaynak metindeki replikleri söyler, Fransızca dublajdaki değiştirilmiş replikleri değil. Emily ise son repliğinde 'bonjour'dan sonrasını anlamadım anlamında 'bonjour'dan sonrası...' der ve Fransızca bilmediğini ifade etmiş olur.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	<u>Emily ve Julien girişte durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: Bonjour. Je vous attends pas avant demain. Comment s'est	Sylvie karakteri Türkçe dublaj sanatçısı tarafından Fransızca yeniden sesletilmiştir. Kaynak metindeki replikleri aynıyla korunmuştur. Emily ise

	passé le voyage le nouvel apartment, tout ça? Emily: Bonjourdan sonrası yok bende....	anlamadığını 'bonjourdan sonrası yok bende' repliği ile ifade etmiştir.
L3 Altyazı	<u>Emily ve Julien giriste durmaktadırlar. Sylvie çıkagelir.</u> Sylvie: Bonjour.Sizi yarından önce beklemiyordum. Yolculuğunuz nasıl geçti. Yeni evinizden falan memnun musunuz? Emily: <i>Bonjour</i> 'dan sonrası yok bende	Altyazı sürümünde ise karakterin kaynak metindeki sesi ve dili aynen korunmuş altyazılarda ise repliklerinin Türkçesi verilmiştir. Ancak, Emily altyazılara göre kendisiyle Türkçe konuşan kadına 'Bonjour'dan sonrası yok bende' diyerek adeta kadını anlamadığını (algılamadığını) söylemiştir. Yani dili bilmemesi değil, kadının dediğini anlamaması konu edilmiştir.

Diller arası geçişlerde, yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, dublaj ve altyazı çevirmenin söz konusu olan çeviri modunun kısıtlarından ve gerçeklerinden dolayı farklı seçimler yapacakları ortadadır. Dublaj çevirisinde kaynak metin yabancı dilde bir metinle ikame edilirken, çok dilli metinlerde bazen kaynak metnin sadece bir daha dublaj sanatçısı tarafından aynı dilde seslendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Altyazı çevirisinde ise genelde diller arası çeviri yapılmaktadır. Bazı durumlarda diller arası geçiş iletilemediğinde metin anlamsızlaşabilmekte veya tamamen farklı bir anlam yüklenmektedir. Çevirmenlere çeviri kılavuzlarında bu gibi durumları örnek göstermek ve bazı konulara (özellikle de anlam kaybı olmamasına) dikkatlerini çekmek önemli olacaktır.

Başka örneklerde çift dilli dizilerde dil hatası üzerinden ilerleyen hikâye kurguları ise çevirmeni oldukça zorlayacaktır. Örneğin, *Emily in Paris* dizisinde Fransızca'yı yetkin bir şekilde konuşmayan Emily ana dili olan İngilizde var olmayan ancak Fransızca'da olan dişil ve eril sözcüklerin başına gelen tanımlıkları ezberlemekte zorluk çekmektedir. Fransızcadaki dişil (örn, elle, une) ve eril (örn, un, il) ayrımı Emily'ye yabancı gelmektedir. Örneklenen sahnede Emily Fransız bir satıcının işlettiği bir patiseriye girip bir çikolatalı ekmeği Fransızca istemeyi denemektedir (1. Sezon, 1. Bölüm, 20:00). Fransızca'da bir çikolatalı ekmeğin 'un pain au chocolat' olarak ifade edilirken, Emily bunu L2'de dişil haliyle 'une pain au Chocolat' olarak istemektedir. Fransız satıcı L2 konuşarak, Emily'nin "un, une" kullanımını ve telaffuzunu düzeltmektedir. Bu konuşma kaynak metinde tamamen L2'de verilmiştir. Fransızca'ya çevirisinin iki sürümünde de aynıyla korunmuştur. Türkçeye çevirisinde ise dublaj sürümünde L2'deki replikler Türk dublaj sanatçıları tarafından yeniden sesletilmiştir. Türkçeye altyazı çevirisinde ise bu replikler çevrilmemiştir. Bu bağlamda Türkçe sürümde yapılan seçimler bazı durumlarda hikâye akışına köklü katkı sağlamayan bazı yabancı dil repliklerinin çevrilmemesine ve sadece ikinci bir dilin konuşulduğunun anlaşılması için aynıyla bırakılmasına örnektir. Bu gibi seçeneklerin çeviri kılavuzlarına dahil edilmesi, çevirmenlerin bir dizi boyunca tutarlı seçimler yapmaları açısından önem arz etmektedir. Fransızca sürümde ise bir çeviri sorunu oluşmamaktadır.

Verilen örneklere ek olarak, çok dilli ürünlerde çok dillilik üzerinden bazı söz oyunları da yapılabilmekte, bu durumlarda da çevirmenin oldukça yaratıcı çeviri stratejileri benimsemesi gerekmektedir.

Aşağıda verilen örnekte Emily ve Paris'teki en yakın arkadaşı Mindy bir restoranda yemek yemektirler. Emily ilk başta etinin az pişmiş olduğunu ifade ederek yemeğini değiştirtmeye çalışsa da sonradan aşçı yanına geldiğinde yemeği pişirenin yakışıklı komşusu olduğunu anlayınca yemeğini değiştirmez. Aşçı Fransız olduğundan, sorun hallolup masadan uzaklaşırken Fransızca konuşur.

Amerika’da okumuş olan Mindy ve Emily’nin ortak iletişim dilleri İngilizce olduğundan aralarında İngilizce konuşan kızlar ise adamın repliği üzerinden İngilizce bir söz oyunu yapıp kıkırdarlar. Replikler aşağıda verildiği gibidir.

İngilizce Sürüm1 Sezon, 2. Bölüm. 15:41.		
KD Görsel-işitsel Ürün	Gabriel: Bon appétit ladies Mindy: Bon appétit. I’d bone appetit him.	Kaynak sürümde Fransızca ‘bon appetit’ (afiyet olsun) ifadesi kullanılarak İngilizce ‘to bone’ fiilinin argodaki cinsel olarak birlikte olmak anlamının üstünden kurulan ‘I’d bone appetit him’ ‘onunla sevişirdim’ manasına gelen bir söz oyunu kurulmuştur.
Görsel-İşitsel Ürünün Altyazı çevirisi	Gabriel: <i>Bon appétit</i> ladies Mindy: <i>Bon appétit</i> . I’d bone <i>appétit</i> him.	Yukarıda verilen açıklama altyazı sürümü için de geçerlidir bir tek altyazıda appetit sözcüğü eğik yazı ile yazılmıştır.
Fransızca Sürüm		
L2 Dublaj	Gabriel: Bon appétit mesdemoiselles Mindy: Merci beaucoup. Je le mangerais bientot cru.	L2’ye dublaj çevirisinde sözcük oyununun kendisi çıkarılmış ancak Mindy’nin adamı beğendiği ve argo konuştuğu olguları aktararak Mindy ‘Çiğ çiğ yerim ben bunu’ ifadesini kullanmıştır.
L2 Altyazı	Gabriel: Bon appétit mesdemoiselles Mindy: Merci beaucoup. Je le mangerais bientot cru.	Yukarıda belirtilen şekilde çevrilmiştir.
Türkçe Sürüm		
L3 Dublaj	Gabriel: Bon appétit hanımlar Mindy: Bon appétit. Ben fena ‘apeti’lerim bunu.	L3’e çeviride sözcük oyunu korunamamış ama iki dil (L2 ve L3) birlikte kullanılarak argo bir ifadeye benzeyen bir özgün dil kullanımı söz konusu olmuştur. Her ne kadar açıkça cinsellikten söz edilmese de iması verilmiştir.
L3 Altyazı	Gabriel: <i>Bon appétit</i> hanımlar. Mindy: <i>Bon appétit</i> . Ben fena ‘apeti’lerim bunu.	Dublaj sürümü ile arasındaki tek fark L2’deki repliklerin eğik yazı ile yazılmasıdır.

Bazen iki dil arası geçişlerde söz oyunları kaybolabilmektedir. Ancak, örnekte verilen sahnede olduğu gibi söz oyunu yapıldıktan sonra karakterler güldüyörlarsa neden güldüklerinin metin içinde açıklanması gerekmektedir. Bu gibi durumlarda çevirmenin yaratıcılığı devreye girmektedir ve çevirmen bir yandan anlama ve sahneye sadık kalırken, bir yandan mizah unsurunu da aktarmaya özen gösterirken çok dilli eserlerde zorlanmaktadır. Çevirmen kılavuzlarında öncelenmesi gereken bir konu da çevirmenin hikâyeye ve ürüne sadık kalırken ürünün amacına (güldürmek, ağlatmak vb.) da sadık kalmaya çalışmasıdır. Çevirmenin çevirisinde ikisini de dikkate alarak bir çeviri alternatifi üretmesi gerekir.

Yukarıda sayılan çevirmen seçimlerine ve çok dilli eserlerin çevirmenin zorluklarına ek olarak *Emily in Paris* dizisinin kaynak metninde Fransız karakterler kendi aralarında Fransızca konuştuklarında

Fransızca sürümlerde yeniden seslendirme yapılmamakta ve altyazılarda replikler aynen aktarılmaktadır.

İngilizce altyazılı sürümlerde, Fransızların kendi aralarında konuştuıkları Fransızca İngilizceye çevirmekte ve kaynak metin duyulduğu için karakterlerin aslen İngilizce konuştuğunun sanılması gibi bir yanlış anlama olmamaktadır.

Türkçe sürümlerde ise durum biraz daha karmaşıklaşmaktadır. Türkçe dublaj çevirisinde kaynak metin aynıyla alınırken, Türkçe altyazı sürümünde replikler Türkçeye çevirmektedir. Bu durumda da, Fransızca ve İngilizceyi duyduğunda ayırt edemeyen Türk izleyici için karakterlerin kendi aralarında farklı dil konuştuıkları bilgisi kaybolmaktadır.

Bu gibi temel çeviri yaklaşımlarının çok dilli dizilerin çevirmenleri için önceden belirlenmesi ve çeviri ekibine ilk bölümden itibaren kılavuzlarda veya yönergelerde aktarılması önemlidir. Aksi takdirde çeviri stratejileri farklılaşabilecek ve iki dili ayırt edemeyen veya anlamayan izleyiciler açısından alımlama zorlaşabilecektir.

5. Tartışma ve Sonuç

Yukarıda verilen örneklerin çalışmanın başında amaçlandığı üzere çeviri kılavuzlarında yer alabilmesi için örneklerin ve stratejilerin belli başlıklar altında toplaması gerekir. Yalnızca bu makale kapsamında incelenen örneklerden çok dilli dizilerin çevirisinde dikkat edilmesi gereken ve tutarlılıkla çevrilmesi gereken bazı durumların başlıkları oluşturulabilmektedir:

- a) L1 ve L2 ve/ya L3 arasında karşılıklı anlaşılabilir kelime/ sözce
- b) İki dilli, melez cümlelerin çevirisi
- c) Makine çevirisi veya çeviri teknolojisi yansıtımı
- d) Farklı dillerin varlığından kaynaklanan iletişim kopuklukları
- e) Dil hataları üzerinden kurgulanan sahneler
- f) Çok dilli söz oyunları/mizah

Bu altı maddede konu edilen unsurların çok dilli ürünlerde çevirmenlerin seçimlerini yapması gereken unsurlardan sadece bazıları olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. Söz konusu örneklerdeki uygulamaların ne kadarının çevirmenin seçimlerinden kaynaklandığı ne kadarının çevirmene iş veren tarafından verilen kılavuzlara uymak için yapıldığı ise ayrı bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkacaktır. Özellikle de altyazı çevirisi sürümlerinde çoğu çeviri seçiminin kurala bağlandığı günümüz çeviri piyasasında bu seçimlerin çevirmene mi kuruma mı ait olduğu tartışmaya açık olsa da şunu unutmamak gerekir: Çeviride kılavuzlara yazılan komutlar çevirmenlerin önceden yaptığı seçimler ve izleyicilerin beğenisi üzerine benimsenir, dolayısıyla sonuç olarak yine çevirmen seçimleriyle ilgilidir. İkincisi, çok dilli bir görsel-işitsel ürün söz konusu olsa ve işverenin verdiği bir kılavuz da olsa çevirmenin asli görevleri ürünün çok dilli veya tek dilli olmasına göre değişmeyecektir. Dublajda kalite standartları dudak eşleşmesinin, süre eşleşmesinin, doğal dil akışının oturtulmasından ve tabii ki en başta kaynak üründe amaçlanan anlamın aktarılmasından geçecektir. Altyazı çevirisinde ise ana kısıtlara (zaman,

uzam, eşleme vb.) uyariken yine okunurken algılamada sorun yaratmayacak, kaynak üründe amaçlanan anlamın aktarılması öncelenecektir. Ancak, çok dilli ürünlerde çok dilliliğin getirdiği anlam katmanları ise ürünün çevirisini belli bir oranda zorlaştıracaktır.

Örneğin, *Emily in Paris*'te verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, bazen çok dilli ürünlerde belli diller bir gruba aidiyeti veya bir gruptan dışlanmışlığı ifade etmek için de kullanılabilir. Emily karakterinin Fransız olmayışına Fransızca'yı şiveli bir şekilde yarım yamalak konuşması, hata yapması, Fransızca anlayamaması ile vurgu yapılarak, kendisinin ana toplumdan ayrı bir kültürdeki bir Amerikalı olduğunun altı çizilmektedir. Fransız karakterlerin ise kendi aralarında Fransızca konuşmaları, Emily'nin anlamasını istemedikleri durumlarda Fransızca'yı kullanmaları ve Emily'yi dil konusunda sürekli uymaları ise Emily'nin kendilerinden biri olmadığını altını çizen bir unsur olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla, dil değişimleri ve diller arası geçişlerin çok dilli doğal bir ortamı resmetmek, iletmek kadar başka anlamlamaları da mevcuttur. Bir kültüre veya gruba aidiyet veya diğeri olma durumuna da işaret etmektedir. Çevirmenin bu gerçekleri düşünerek çeviri yapması ve anlamdan ödün vermemeye özen gösterirken diğer yandan da çok dilliliğin metne kattığı alt metinsel zenginliği yok saymaması önemlidir.

Çalışmanın başında da ifade edildiği üzere sayıları giderek artan çok dilli ürünlerin çeviribilimciler tarafından farklı dillere (kaynak ve erek dillere) çevirilerinin incelenmesi önem arz eden bir konudur. Ayrıca, bu konunun akademik makalelerin ötesinde, çeviribilim sınıflarında görsel-işitsel çeviri eğitiminde bir eğitim modülü olarak okutulması da geleceğin genç çevirmenlerini önlerine git gide daha yoğun olarak çıkacak çok dilli metinlere aşina kılmak için önemli olacaktır.

Genel olarak alan yazımına ve genel geçer anlayışlara bakıldığında çeviri kuramında bir dil değişkesi söz konusu olduğunda dublaj sürümlerinde dil değişkesinin tamamen standart dil ile çevrilmesi, başka bir değişke ile ikame edilmesi veya kesit dille ayrıştırılması gibi olağan stratejiler anlatılmıştır. Ancak, günümüzdeki çok dilli ürünlerin çevirisi artık daha zengin bakış açılarıyla yaklaşımları gerektirmekte, teknolojinin ilerlemesi ile görsele müdahale etmekten, eğik yazı veya farklı renklerle altyazı yazılmasına kadar birçok farklı seçenek önümüze çıkmaktadır. Dolayısıyla, özellikle akademik incelemelerde bu konuda kapsamlı bütüncü çalışmaları yapmak ve bulguları sınıf ortamında çevirmen adayları ile paylaşmak günümüz görsel-işitsel çeviri eğitiminin kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Kaynakça

- Abend-David D. (2014). Introduction: is interlingual 'translation proper' or old hat. D. Abend David D. (ed) içinde, *Media and Translation: An Interdisciplinary Approach* (ss. 25-51). UK: Bloomsbury. <https://doi.org/10.5040/9781501300196>
- Baldo, M. (2009). La terra del ritorno and the Italian Canadian immigrant experience. *inTRAlinea*.
- Chaume, F. (2013). The turn of audiovisual translation: New audiences and new technologies. *Translation Spaces*, 2., 2. 10.1075/ts.2.06cha.
- Chaume-Varela, F. (2006): «Dubbing», in Brown, Keith (ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics*, Elsevier, Oxford, 6-9.
- Chiaro, D. (2010), Found in Translation: Crosstalk as a form of humour, C. Valero (ed.) içinde, *Dimensions of Humor. Explorations in Linguistics, Literature, Cultural Studies and Translation* (ss. 33-53). Valencia: University of Valencia Press.
- Cronin, M. (2008). *Translation Goes to Movies*. Routledge.
- Croxtan, A. S. (2015) *C'est la Tour de Babel - Le film mul*

- Gambier, Y. (2004). La Traduction Audiovisuelle: Un genre en expansion. In *Meta*, 49(1), 1-11
- Gambier, Y. (2012). The position of audiovisual translation studies, in Millán, Carmen, et Francesca Bartrina (eds.), *The Routledge Handbook of Translation Studies*. Routledge, 45-59.
- Heiss, C. (2004). Dubbing Multilingual Films: A New Challenge? *Meta*, 49(1), 208-220.
- Okyayuz, A.ř. (2022). Çok dillilik ve çeviri: Görsel-işitsel ürünlerin kültürlerarası çevirisi odağında bir araştırma. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*.
- Okyayuz, A.ř. ve Ay, A. (2023). Bilim Kurguda Çevirmen ve Çeviri Temsili: Uzay Yolu Örneği. *Turkish Studies - Language and Literature*.
- Okyayuz, A.ř. ve Kaya, M. (2017). *Görsel İşitsel Çeviri Eğitimi*. Siyasal Kitabevi.
- Okyayuz, A. ř. (2016). *Altyazı Çevirisi*. Siyasal Kitabevi.
- Delabastita, D. (2009). Fictional representations. M. Baker & G. Saldanha (eds.) içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (2nd ed., ss. 109–112). London: Routledge.
- Diaz Cintas, J. ve Anderman, G. (2009). Introduction, *Audiovisual Translation*. Amsterdam, John Benjamins.
- Díaz Cintas, J. (2011). Dealing with multilingualfilms. W. Pöcki, I. Ohnheiser, & P. Sandrini (eds.) içinde, *Translation Sprachvariation Mehrsprachigkeit*, (ss. 215–233). London :Peter Lang.
- Jackel, A. (2001): Shooting in English? Myth or Necessity? Y. Gambier, H. Gottlieb (eds) içinde, *{Multi}Media Translation: Concepts, Practices, and Research* (ss. 73-89). Amsterdam: JohnBenjamins.
- Naficy, H. (2001). An Accented Cinema. *Exilic and Diasporic Filmmaking*. Princeton University Press.
- Marion, R. J. (2012). *Politique de La Traduction: Le Sous-Titrage de Références Liées à La Culture* Scripps Senior Theses. Paper 103. http://scholarship.claremont.edu/scripps_theses/103
- Ukusova, J. (2021). *La Traduction audiovisuelle multilingue: le cas de "Demain tout commence*
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Multilingual.
- Wahl, C. (2005) Discovering a Genre: The Polyglot Film. *Cinemascope I*. <http://www.cinemascope.it>.
- Widowati, T. & Bram, B. (2021). Code Switching Used By Emily As Seen in Emily in Paris. *Academic Journal Perspective: Education, Language, and Literature*. 9. 15. 10.33603/perspective.v9i1.5007.
- Zehour, G Les Enjeux culturels de la traduction audiovisuelle". *Lingua. Language and Culture* 2:138-144.